

Pedro Gómez Valderra *Druga tigrova črta**Prvo*

I

Dejal je, da se je počutil v pragozdu fizično izgubljenega, utesnjenega od zelene eksplozije, ko ga je ladja pustila v Santa Marti; a je že naslednji dan začel iskati in ugotovil, da je edini način obvladovanja pokrajine, da ji odpre poti in iz njenih sadežev iztisne ves sok. Povedal je tudi, da je v razdvojenosti zaradi pobega iz Evrope, z rokami, umazanimi s krvjo moškega, ki je umrl v dvoboju, v tej pokrajini našel blažilo, in po prvem strahu začutil, da je podobna njegovemu lastnemu duhu, s katerim se je soočil in v njem udejanjil proces, podoben tistemu, ki naj bi ga uresničil v deželi, ki mu je namenjena.

V tem trenutku ni rekel nič več; včasih je še kaj povedal, po drobcih, na postelji, ki jo je delil z nežno žensko, v agonijah spolne združitve ali v blaženosti že končanega ljubljenja; govoril je ob pijanih zgodnjih jutrih ljudem, ki so ga podpirali, in tistim, ki so bili, tako ali drugače, njegovi prijatelji; nikoli ni povedal vsega, vendar so vsi, ki so mu bili blizu, lahko to uganili. Nekdo izmed njih je nekega dne rekel, da še nikoli ni videl človeka, ki bi bil tako podoben izbrani deželi; morda zato, ker bolj ko jo je spoznaval, bolj ji je postajal podoben.

Povedal je nekatere stvari, ki so potrdile neko sled, podobo, ključ za njegovo oddaljeno življenje; zamolčal druge, ki so za vedno pustile odprto vprašanje, na katero je odgovoril s svojimi dejanji. Začetni šok ob vstopu v deželo se mu ni nikoli izbrisal, ker je vedno

čutil, da on sam odseva to novo deželo, in da ona in tisto, kar se v njej dogaja, spreminjata njega samega, njegove boje, njegove polome.

II

S kljunom proti jugu, v zgornjem toku reke Río Grande de la Magdalena, je parnik počasi zdrsel v muljasto vodo. Njegova velika kolesa so se enakomerno premikala in gnala veliko, ravno in podolgovato gmoto »Honde«. Zadaj so ostale: slamnate hiše v Baranquilli, mrtve ure Santa Marte, dolgi dnevi potovanja iz Evrope. Pragozd na obrežjih se je zdel gost in stisnjen, drugačne zelene barve sredi nezdrave mirnosti vročine, ki jo je kalil samo hrup kotlov približujoče se ladje in lopatic koles, ko so mešale rumeno vodo, to pa je preganjalo jate ptic različnih barv in izvabljal krike sovražnih opic. Skozi negibno vročino, po nizkem stanju vode, previdno izogibajoč se napol skritim rečnim nanosom, je napredovala ladja, in s komolci oprt na ograjo, na mostu, blizu krmila, je zazrt v obrežje, Geo von Lengerke, državljan v izgnanstvu, bivši vojak, bivši Nmec, bivši revolucionar, udejanjal pobeg in vstopal v obljubljeni ali prekleto deželo.

Bil je edini potnik, ki je izstopil v Santa Marti, ko je angleška ladja »Kraljevska pošta«, »Royal Mail«, nadaljevala svojo mučno pot. Dnevi, ki jih je preživel v prvem pristanišču, so se začeli s tropsko negotovostjo, ki je narastla, ko je potoval po obali do Baranquille, med mulatskimi naselbinami zmagovitih močvirskih osvobodilcev. Srečo je imel, da je naletel na Hansa, mulata svetlih oči, sina nekega že umrlega sonarodnjaka, enega zadnjih pribežnikov. Hans je jecljal polomljeno nemščino in mu je bil za prevajalca, ko je čakal na ladjo. Odločil se je, da ga nauči svoje negotove španščine, to pa mu je, poleg tistega, kar se je naučil na čezoceanskem potovanju, omogočilo, da se je sporazumeval.

Lengerke je opazoval počasen mimohod obal, polj, napol skritih v vegetaciji pragozda. Nizozemec, ki je poveljeval ladji, se je

povzpel na palubo, se mu približal in ga povabil v senco, naj spozna potnike. Lengerke mu je sledil, kmalu zagledal nasmeh mladenk, gospodičen Santa Cruz ali Santa Cruzovih, ki so se po končanem študiju v Franciji vračale v Kolumbijo. Potem ko so ga predstavile staršem, so ga v francoščini zaupale v roke duhovnika Jerónima Almede, ki se je vračal iz Rima in mu skušal govoriti v tako slabo prepričljivi nemščini, da je bila še Lengerkejeva španščina boljša. Anglež z velikimi zalizci in kolonialno lasuljo se mu je priklonil in zmrmlal svoje ime, Jeremy K. Arbuthnot, novi konzul Velike Britanije v Hondi; in ko so dekleta Santa Cruz odšla, je izrabil priložnost, da mu je predstavil gospo Michele Nodier, še vedno mlado Francozinjo, veličastnih oblik in duha, ki je dajala vtis, da s svojim predrznim sprehajanjem odganja druge ženske – zaradi strahu, da se ne bi česa nalezle.

Drugi so prihajali postopno: zakonca iz Baranquille, ki sta prvič potovala v Bogoto, poslanec v skupščini, ki je znova in znova vztrajal pri pripovedovanju, kakšne so bile volitve generala Joséja Hilarija Lópeza, in o strahotah socializma, in zdelo se je, da je človek, ki mu v njegovi pokrajini pripisujejo pomembne politične zasluge. Lengerke se je smehljaj, ko je s pomočjo gospodične Amalije Santa Cruz, ki mu je prevajala v francoščino, poslušal pomembnega politika; moški je s kratkimi premori, da bi si obrisal znoj, hvalil možnosti svoje pokrajine, tujcu je predstavljal prednosti naselitve v njej, še posebej, ko bo njegova stranka (to je neizogibno) znova prevzela oblast, ker če ne, gospod, bomo šli v vojno ...

Ladja je prodirala po reki, sonce se je dvigalo; ko je doseglo sredino dneva, se je v pragozdu vse umirilo, še vedno sredi širine je ladja napredovala proti toku; ženske pričeske se še niso razkuštrale, za zdaj je bila ladja še otok civilizacije sredi tropske narave (v petnajstih dneh plovbe po reki navzgor bodo morali biti vsi nagi, z očetom Alamedo vred, v ladji bodo zrastle rastline, kajmani se bodo hranili z našimi, zaradi vročine odpadlimi deli; reka drsi naprej, dokler nad nami kot čvrsta gmota lebdi vročina, je hrup ladijskih koles edina osvežitev. Vina se še niso skisala in med živežem se še

vedno najdejo angleški piškoti, mesne konzerve, a v nekaj dneh bomo nasedli na peščeni sipini, jedli suho meso in pili muljasto vodo).

Lengerke se je odločil, da gre v kajuto spat, dokler to še lahko stori, zaspan od vina in močne vročine. Sramežljiv udarec na vrata ga je prebudil; madame Nodier ga je v nemščini milo prosila za malo kolonjske vode, da se osveži; med vljudnostjo in slabovoljnostjo jo je povabil naprej in v svojem jeziku dejal, da jo bo sam nadišavil; ženska je poslušno vstopila in si slekla obleko in Nemeč ni imel druge izbire, kot da jo nadišavi – in nadišavil je še sebe; pripomnil je, da sta lahko v kajuti oba le v ležečem položaju, in tako sta preživela ure na vlažnem ležišču in ni mu bilo žal, da je povabil Francozinjo, naj vstopi, čeprav se tudi ni mogel sprijazniti s tem, da se mu je prilepila. Bolj po godu bi mu bila ena izmed deklet Santa Cruz.

Ladja je napredovala počasi, treba se je bilo povzpeti na palubo in skušati razločiti papige, opice, kajmane, nasedle na pesku, divje svinje, osupljivo perje čapelj, dolge repe ar. Nenadoma se je zdelo, da se je vse umirilo, sonce se je začelo spuščati, ostali so samo še komarji, mušice, ki so potešili svojo presenetljivo nasilnost na koži potnikov, ki so se zapikovali v rožnato meso Santa Cruzovih in Nodiereve in povzročili, da je oče Alameda obupal v sutani in jo hkrati blagoslovil kot nekakšen zaščitni oklep; včasih se je usedel v senco in se prepustil očaranosti in poslušal svojo lastno smrt, ki je rastla v njem. Par iz Baranquille je dolge ure gledal reko, kot da ne bi bilo vročine, iskal glavo kajmana v vodi ali mahal veslačem mimo-idoče barkače, ko se je zazibala na valovih, ki jih je delala naša ladja.

Angleški konzul je vedno nosil dvocevko, ki jo je skrbno čistil z irhovino. Kadar je mimo letela jata ptic, je streljal in zakrulil od zadovoljstva, ko jih je videl pasti; in če je na plaži videl kajmane na soncu, se je spustil v kajuto po spoštovanja vredno lovsko puško Remington, jo nameril naravnost v cilj, ustrelil in opazoval razdaljo, da bi videl, ali je zadel. Doslej ni zadel še niti enega, a je iz svojega športa črpal čuten užitek.

Ponoči, ko se je ohladilo, je naveličanost popustila, bilo je manj zoprno, četudi so ladjo, ko je sonce začelo zahajati, privezali ob obrežje, da bi počakali do naslednjega dne. Mornarji so peli na ladijskem kljunu. Nihče ni mogel spati, eni so sedeli, drugi so se sprehajali po palubi, dokler jih ni končno premagala utrujenost. Včasih je rjojenje tigra povzročilo preplah v naravi; drugič so mislili, da slišijo svilen drsenje kač, in Nodier je sanjala, da so napadle ladjo, da so jo ovijale in stiskale, tako kot še nihče.

Nihče ni vedel, zakaj je prišla Nodier. Govorilo se je, da je operna pevka, ki je obtičala v Santa Marti, ker je bila nezvesta režiserju družčine, in da je morala nekaj mesecev delati, ve se kako, da bi lahko odpotovala v Bogoto in si skušala ustvariti boljše življenje. Ponoči so jo mučile more, s svojimi kriki je vse prebujala. Eno noč, ko je spala v kajuti skupaj z Lengerkom, ji je moral ta zapreti usta, da ne bi s svojim strašnim vpitjem potrdila to, kar so že vsi sumili, čeprav so lesene pregrade na ladji šepetaje izdajale vso ognjevitost Francozinje. Njena ustrežljivost do Lengerka je naredila zadeve porazno očitne, a nekaj na njej je zbudilo dobrohotnost, nadih simpatije, ki se je kazal kot njena počasi minevajoča lepota za šminko, ki jo je topila vročina.

V druženju obupancev, ki so jih zasledovali komarji, peklenska sopara, enoličen hrup koles, je bila Francozinja presenetljivo pomembnejša kot dekleta Santa Cruz, imela je več življenja; prinašala je večerni hlad pariških *guinguettes*, marsejskih uličic, mediteranski strup, modre valove Atlantika, sonce nad morjem; branike Havane in Cartagene, slamnjače Kingstona, Point-à-Pitra, Barbadosa, vso modro melaso Karibov, da bi jo sredi pragozda odvrгла v drsečo reko.

Še vedno je bila to reka Río Grande de la Magdalena, v višini Tenerifa, široka kot smrt, reka velike ribe in želve, srebrnice in kajmana, slamnatih naselbin z napol nagimi ljudmi, ki so krilili v smeri ladje, ko se je perjanica dima dvigovala v brezupno modro nebo. Včasih se je sonce potopilo v vodo, zdelo se je, da se bo zaslišal prasket ognja, medtem pa se je spuščala senca in pragozd

je utišal dnevne šume in kmalu so napočili skrivnostni glasovi noči. Lengerke je gledal, opijanjal se je z barvami, s presenetljivimi preobrazbami reke, z naravo, ki je ni bilo mogoče zapreti v eno samo sliko, ker bi jo skrčili le na zelene krpe; prihajali so v kraljestvo velike ribe, ob svitu so bile barve rib modre in rožnate in vijoličaste, ob zahodu sonca, ki se je trikrat odbilo od vode, pa se je začelo zeleno kraljestvo Kajmana.

Dostojanstveni na soncu, na opustelih nanosih, dvajset, petdeset zelenih kajmanov iz faraonskih časov; pogled se je ustavil na zelenih luskah; sluh se je izostril, da bi slišal pavke, divjega prašiča, izgubljen merjasec je pogledal iz goščave in odprlo se je petdeset smrdečih žrel. Nenadoma se je v reki prikazala zelenkasta glava, ki je plavala nad vodo in pod njo, in veslači so ob grozi začudenih gospodičen, pokritih z velikimi belimi klobuki in švicarskimi tančicami kot nekakšnimi prenosnimi komarniki, opozarjali, da so kajmani, ki so se približevali ladji, že pokusili človeško meso in so ga slastno iskali; in že so se porajale grozljive zgodbe: amputirana roka veslača, ki je skušal rešiti svoje veslo, deklica, ki je izginila, ko se je nagnila čez rob, vojska kuščarjev, ki je pustošila po vaseh, sovražni vojaki, sijajni predstavniki narave. Poslanec, ki je zaradi brandija spal dva dni, je prišel na palubo in govoril o nujni iztrebitvi sovražne vrste; štel je kajmane, zahteval puško, streljal in v zeleni gmoti povzročil le neznamen premik, nekdo pa je zašepetal, da je pragozd, ki jih obdaja, kraljestvo tigra, da na pesku zmaguje tiger, v vodi pa ga premaguje faraonski kajman.

Poslanec je pripovedoval, da se je še pred dvema letoma lahko plulo samo z barkačami, takšnimi, kot so jih kdaj pa kdaj videli peljati mimo, kako so speče drsele proti morju, s svojim bambusovim predorom, na njih so morali ljudje med plovbo ležati sedem ali deset dni, med človeškim vonjem in trohnobo pokvarjene hrane; potovanje proti morju je bilo enostavno, za vzpon pa jih je bilo treba odriniti z velikanskimi vesli ali jih vleči s kabli; tisti, ki so ga osupli poslušali, so čutili drget napredka v tuljenju strojev, neutrudljivo lopatenje koles. Gmota vode se je zdela neomejena,

zdela se je velikanska pot navzgor, proti mrzlim vrhovom, in predvsem nerazrešljivo kraljestvo kajmana; gospodarja Reke, gospodarja življenj, ki so po njej krožila, kljubujoč kroglam, ki so ga napadale, požeruh ljudi in živali, stalni sovražnik stvarjenja človeka, zelen kot pragozd, ki se je zrcalil v tolmunih in se delil v njegovih hrapavih luskah. (Smo v kraljestvu kajmana, plujemo po njem, bog kajman nas zaustavi ali nas spusti mimo, tisti speči kajman, na katerega se je usedla neresnična čaplja, nas lahko vse ubije, če se ladja potopi, če se ladijski trup na peščeni sipini razbije; tukaj je reka široka, neizmerna, desetkrat Sena, petnajstkrat Weser, gradovi, ki se zrcalijo v Renu, so tu molčeči kajmani kot stražarske utrdbe pred tremi tisočletji. Krokodili, kajmani, gradovi, kot narava zeleni aligatorji, so veličastnejši in trdnejši od lupine ladje, to je simfonija reke, to je reka boginja, na katero so naleteli španski konkvistadorji, ko so se mednje pomešali prvi nemški pustolovci.) Lengerke je vzel svojo puško, skrbno pomeril in zadel. (Ubil sem boga, v enem mesecu bo na obrežju skelet obledel, kot tisti, ki smo jih videli na začetku potovanja; kajman na soncu, ležeč na plaži med živimi in otožnimi kajmani, ki se skoraj ne premaknejo, čakajoč, da jim pride plen na doseg žrela; človek odhaja in prihaja po reki, prinaša parnike, prinaša stroje in klavirje, prinaša razkošno pohištvo, žamet in svile, oni pa so poslanci boga kajmana, ki skušajo preprečiti, da bi gnitje Evrope razcepilo in skrčilo neoskrunjeno in brezmejno naravo. Obstaja kraljestvo kajmana, kraljestvo tigra, ljudje pa hočejo na ruševinah zgraditi kraljestvo človeka nad človekom, kraljestvo sovraštva in nepravčnosti.)

(Kajmani izginejo, prihajamo v tolmun, Starec gleda proti kljunu in vidi, kako naenkrat vzleti krivulja čapelj in izgine v zelenem pragozdu, ki se lahko za mnoge prehodne potnike spremeni v zlato, v kose lesa, v kože, v hvaležne rastline. Vseeno pa reka ostane kraljestvo kajmana, kjer se lahko bojujejo vojne, nakopičijo ponižanja, a Reka jih odvede, odnese, ovije, opere, umije.)

Plutje po reki je le počasi napredovalo, povzpeli so se na Brazo de Loba, in ko so prodirali v deželo, je pritisnilo zelo vroče poletje;

morali so pluti previdno, da ne bi nasedli na peščene sipine, minevali so dnevi, pragozdne noči so izhlapevale silovito poletno paro. V temi so se oprezno spuščali v gospostvo tigra. Ko se je zdanilo, so pogosto naleteli na sled njegovih krempljev: pred dvema dnevoma so morali v neki vasi pustiti ranjenega mornarja, ki mu je skrivnostni tiger raztrgal prsi, in ki je, tako se je zdelo, dan za dnev sledil ladji. Nodiereva je prisegala, da ga je neko noč slišala hoditi po palubi, in res so naslednji dan pogrešili zajetno porcijo nasoljenega mesa, ki se je sušilo na vetru in soncu, vendar so veslači zatrdili: tiger hoče človeško meso, je kot kajman. Nodiereva si ni upala zapustiti svoje kajute, zapirala se je vanjo zaradi strahu pred tigrom in poslancem, ki ji je dvoril in katerega se je bala bolj kot antilskih črncev ali marsejskih mornarjev; kljub temu, neko noč negibne vročine, ko so gospodične Santa Cruz, njihovi starši in duhovnik Alameda šli že spat ali trpet vročino, je Lengerke privlekel steklenico brandija in jo diskretno poslal okrog; Nodiereva je ostala in alkohol ji je počasi pomagal pozabiti stiske potovanja in s pijanim glasom je začela pripoved o svojem življenju, ko je bila še kraljica v Parizu. Baron se je želel poročiti z mano, a ga nisem mogla ljubiti. Bil je preveč grd, imela sem boljšega in dobrega ljubimca, ki je tudi imel denar ... A kasneje mi ga je prevzela Louise, prijateljica, s katero sem živela. Tako me je bolelo, tako sem trpela, da nisem bila sposobna delati. Nekdo mi je svetoval, naj grem v Marseille, kjer se lepa dekleta hitro obogatijo. In tam sem živela in zbrala denar za potovanje, ker sem želela oditi daleč, daleč stran od Pariza. Zdaj, v teh vročih nočeh, mi je malo mar za Jacquesa, veliko pa bi dala, da bi spet videla Nôtre Dame in gledala Seno, tako drugačno od te nečloveške reke ... Ko sem prispela v Pont-à-Pitre, je skoraj spet izbruhnila revolucija. Guverner mi je dvoril in služabniki so me klicali »Madame la Baronne«. Tam sem ostala tri leta, dokler ni zaradi vročic umrl. Vztrajala sem, dokler nisem nekega dne na ulici slišala dveh črncev, ki sta rekla »Madame la Baronne« in se zasmejala; morala sem zbežati, vkrcati se na prvo ladjo, ustavila sem se v Havani in se naučila španščine, vendar sem se v Havani počutila slabo,

mučile so me vročice in nazadnje me je zdravnik, ki me je zdravil, bil je Kolumbijec, pripeljal v Santa Marto, kjer me je pustil, ker ga je čakala njegova družina. V Santa Marti nisem bila več baronica, a župan je dosegel, da so me spoštovali. Dokler mi njegova žena ni dala vedeti, naj bom še takšna Madame, prišel je čas, da spremenim bivališče ... In tu sem; ker sem imela vročice, so mi rekli, da je najbolje živeti v Bogoti, in pravijo, da je to tudi kraj, kjer se samskim dekletom ni treba bati ...

(Luna se je začela dvigovati. Odslikava se v reki in pragozdu daje bledikasto barvo. Blizu privezane ladje se naenkrat zaslišijo rjojenje tigra, šum boja, krik, razkosan veslač. Ustrelijo v noč, vse je tiho. Lahko noč, gospa Baronica.)

(Smo na polovici poti, starec vztraja na kljunu in opazuje vodo, naenkrat nepričakovan sunek, napor strojev, siloviti obrati, popolna nepremičnost, nasedli smo, obtičali smo). Veslači izvedenci preiskujejo položaj, tu je ogromna peščena sipina, v katero se je zakopal gladek ladijski trup. Potrebovali bi več vode, da bi lahko splavali, ali prihod drugega parnika – naslednji odpluje čez osem dni – da bi nas potegnili s kablom. Dotlej pa so vsi napori zaman. Ni preostalo drugega kot čakanje (vročina postane še hujša, sonce reže, niti sapice ni, vojske komarjev so kot črni oblaki, dva trije kajmani, starec vidi štiri) in naslednji dan se je pojavila le flotilja barkač, ki je sprejela naročilo za nabavo živeža in obljubila, da ga prinese. Če bi se nivo reke dvignil, bi lahko splavali, a poletje je bilo še posebej kruto. Ko se je čez dva dni ena izmed barkač vrnila z živežem, so bile vesti o suši še hujše. Poslanec Marqueño je obupal; še nekaj dni je do odprtja skupščine, ne bo prišel pravočasno, prikazovala se mu je podoba namestnika, ki se zabava na njegovem sedežu. Ko pa mu je nekdo svetoval, naj najame barkačo in gre naprej, se je zgrozil. (Nemogoče, požrli ga bodo komarji, in če kaj ostane, bo za kajmane ali tigre.)

Lengerke je omahoval, postal je nemiren, nazadnje se je odločil, da bo tvegati. Najel je barkači in jima naročil naložiti prtljago, da jo pripeljejo do Honde. Pred njimi je bilo šest ali več dni plovbe.

Ko so nalagali tovor, v katerem je bil tudi živež, je videl, kako prihaja Francozinja. Naročila je, naj naložijo tudi njeno prtljago. Nемеc jo je hotel zavriniti, a se je srečal z obtožujočimi očmi očeta Alameda in njegov kljubovalni duh ga je ustavil. Ukazal je, naj na barkačo spustijo prtljago Nodiereve, in po stisku rok in dobrih želja sta se vkrcala, medtem pa je poslanec fatalistično zmajeval z glavo. Začeli so pluti po reki navzgor, prvi dan so prepluli Angosturo, kjer je bil boj silovit; nasilna reka je od rok veslačev zahtevala več moči. Ob njem se je dušila Michele in se kesala, da je zapustila ladjo. Lengerke jo je mirno pogledal in se obrnil na drugo stran.

(V daljavi se zarisujejo andske gore, čarobno pozlačene s popoldanskim soncem. Starec na kljunu kaže na globine pragozda. Obrežje ob štirih popoldne je kot iz zlata, moramo pristati, ponoči ne moremo nadaljevati. Na ognju začnejo pripravljati juho iz želve, ki so jo ujeli dan prej. Veslač jim pove, da bodo zjutraj videli sledove želv, ki bodo zakopale svoja jajca na nočni obali. Komar si prizadeva pičiti Evropejce, noč se spušča, vidijo, kako veslači naredijo luknje v belem in vlažnem pesku in se z njim pokrijejo, pojasnijo jim, da zaradi vročine in da se rešijo komarjev. Kmalu so se zakopali v pesek; to je hotela storiti tudi Nodiereva in nekaj metrov stran sta ona in Lengerke pustila obleko in se potopila v hladen pesek, zakopana do vratu do naslednjega dne; v mirni noči dremaje čutijo tišino tigra, a že se svita rožnata, vijoličasta in neverjetna zora, od pragozdne noči oslABLJENE vonjave so vseh vrst, od rože do gnilobe, voda odplakne pesek in spet ležita v peči barkače, zaradi vročine in obupa halucinirata pet, sedem dni, dokler ne pridejo do nalivov v Hondi, kjer pomagata pri manevriranju, da bi preprečili brodolom, in popoldne končno zagledata odprto pokrajino, španske hiše, mesto, žalostno in veselo, kjer se vse na reki začne in konča, in tam se konča prva božja preizkušnja in starec ju gleda in si misli, da se nihče od njiju ne zaveda, da ju je ta stik zaznamoval za vedno).

Prevedla Urša Geršak